

Fitxa per la Foiospèdia / Arxiu de memòria popular

Nom/Cognom	Lola Marco Gimeno
Data de naixement	Abril de 1935
Títol	<i>Lola Marco, la verduleria de ca José la Vaca</i>
Categories	Dona, treball, postguerra, horta, Jutera
Data i lloc de l'entrevista	Dimecres 8 de juliol de 2020, verduleria de l'entrevistada
Equip entrevistador	Etnograma (Laura Yustas, Nelo Vilar)
Link	https://youtu.be/dr4KwkdFvo8
Extracte	https://youtu.be/prhX_LFfPhw

Vam anar a buscar a Lola sense conèixer-la i quan la pobra ja estava avorrida d'entrevistes: en poques setmanes la nostra seria la tercera! *Levante, À Punt* i ara *Foiospèdia*! Però aixina i tot només podem agrair la paciència que va tindre amb nosaltres i la generositat en el tracte i en el seu relat. Entre verdura pròpia de primeríssima qualitat, Lola ens conta les històries molt ben contades, i la seua experiència és una descripció detallada i per moments apassionants d'una altra època, d'un altre Foios. Ens interessa també el fet que es tracte d'una història de dona treballadora, exposada a dificultats pròpies (el relat del calvari que patí per a traure's el carnet és antològic, i la tensió narrativa sempre brillant).

Sinopsi:

Lola Marco Gimeno (1935) ens detalla una vida de dona treballadora, des de la seua infància en la postguerra a la seua joventut en la Jutera. Descriu una dona forta, pionera per a traure's el carnet de conduir, emprenedora i capaç d'aconseguir l'autonomia econòmica.

Transcripció:

La seua família era família de llauraors, m'imagine.

La meua? Ma casa? Claro. Me casí i el meu home encara era més llauraor, però com el meu home estava Foios casa per atra.

Els seus pares tamé eren llauraors?

Claro.

La seua família era d'ací de Foios?

No, de Foios no. Jo sóc de l'horta de Foios. Però com hi han séquies que l'aigua va a la mar... Hi ha una séquia molt gran que partix: Foios, Taulaella i Albalat. Albalat abaixa hasta la mar, com Foios: Foios té Cúper que és Foios, baixa hasta la mar. Taulaella són unes cases que hi han i perteneix a València. I quan jo era xicoteta pues donaven racionament: oli, farina... i en fi, coses. Però venia de València. I en Mauella era a on mos ho repartien i anàvem mosatros allí a per el racionament. Però dels pobles no, allò és que perteneixia a València.

Vosté mos va dir que vivia en el Xarco?

És que el Xarco està baix d'açò, i ma casa està al Xarco aixina, per la séquia partix, entonces ma casa és Taulaella, camino de Meliana.

Clar, no era l'alqueria del Xarco.

No, casa normal. Allí lo que hi han era alqueries: Alqueria de ca'l Morrero, que tamé és Foios, i en después més pac allà l'Alqueria Burgos, que jo era xicoteta i feia missa diària de vesprà en aquella alqueria. Que encà està: vella però encà existix. Encà existix, encara.

I vosté a on anava a escola? Venia a Foios?

A Mauella. Al costat d'una iglésia que és San Benet, el patró de Mauella. És una replaceta i unes cases i para de comptar. I allí estava l'escola, i anàvem xics i xiques, i era mestre.

Anaven junts xics i xiques?

Sí, en aquella època ja, però és que no érem molts. Anàvem xics i xiques, i después passí... perquè les meues germanes eren més majors que jo i anaven a treballar. En 14 i 15 anys ja entraven en la Jutera, entonces ma mare me tragué en Albalat i me ficà mestra en Albalat, que era mestra, i allí més bé pa una xica. Cada dia feies una cosa. Llegies i de tot un dia però de vesprà. Cada dia una cosa: féiem vainica, cosíem, bordàvem, adepreníem si t'agradava cosir [a] tallar, en patró de paper... I ahí antes això tenia molt de valor, hui no. Lo important és la faena, perquè si hi ha faena hi han dinés i compren tot lo que volen. Això és aixina. I antes era un atre estil.

I va anar a escola hasta els 14 anys?

Jo als 14 anys ja entrí en la Jutera. Perquè com ja tenia dos germanes pues jo tenia ja més preferència, però que havia molta gana de dones d'anar a treballar. Anava Puebla de Farnals, Massamagrell, Albalat, Foios, Albuixech, Roca, Cúper... Tot això ja anaven totes a treballar. Rafelbunyol... Tot. En tren. I el que no tenia tren a pata.

A pata. De Montcada venien a peu, mos contaven. De Montcada.

També en venien.

A peu, a peu, per Vinalesa... Una hora!

I les coves de Benimàmet tamé ne venien. I agarraven el tren hasta València, i de València el 24, el tramvia 24 que arribava a la Puebla de Farnals, [5 min.] davant de la iglésia girava i ja tornava pac a València. I arreplegava totes ixes el tramvia. I jo d'allà a on vivia a pata pac ací. I en primer d'hivern pues el pare sempre t'acompanyava. Les meues germanes ja estaven treballant però se casaren i me quedí assoles.

Ah, se casaven i se dixaven la faena.

Segun la necessitat de amb qui te casaves. Si tenia pa mantindre't no anaven, i si no tornaven. I mon pare m'acompanyava hasta el Xarco, que venien unes xiques allí i se'n venien pac ací. Però del Xarco a ma casa hi havia una distància i mon pare: "pare, no s'alce! S'ha de gelar vosté? -No, jo amb una correguda ja estic allà". I quan estava ja un tros, propet d'un atra casa, cridava: "Vicentica!", i aquella m'encenia una llum, i féiem totes cap al Xarco. S'esperàvem unes a atres i después ja se'n veníem a treballar.

Això era molt de matí, no? Vosté feia el primer turnu.

És que només hi havien dos turnos. I claro, pues era la... entraves a la una del migdia i eixies que feies cap a les 10 a casa. Paraves mig hora pa esmorzar. Jo, si el teler m'anava bé i els metros cundien, com jo era aixina com era no parava a esmorzar, perquè entonces el que veïa el billet de 20 duros ja era un jornal bo. No "euros": duros. Era marron el bitllet. I si no no arribaves. I jo volia dur-li a ma mare els 20 duros i treballava la mig hora. Juventut. I al vore't el bitllet pues t'alegraves.

Entonces vosté treballava de 1 a 10?

No, no, treballava en lo que me tocava: setmana de matinà... que jo me alçava 3 i mitja del matí, claro. Entre pendre't una poqueta malta, perquè pa café no tenies dinés... Parle quan tenia 14 anys; són molts. Entonces pues te'n venies, [*inintel·ligible*] pac ací pac allà, arribaves. A vegaes agarraves la carretera i algun camió que passava a dur gènero pac a València mos pitava. I pegàvem un bot! [*risses*] No mos feien res, però al vore dones juntes [*inintel·ligible*] i pitava el camió. I ja agarràvem [*inintel·ligible*] i entràvem, i ja anaves al comedor, deixaves la cistella, te ficaves manguitos, te ficaves el baveru... baveru no, devantal, que entonces s'estilava l'almidó. L'almidó. Que quan llavaves passaves per això i el baveru portava una... baveru no, devantal, portava una pitxera ahí més tiesa que tiesa [*risses*]. Era bonico entonces. No teníen... no teníem atra cosa. Però m'agradava allò, lo que no m'agrà ara és que una moda és una cosa, i que se'n passen és un atra. Perquè un pantaló curt està graciós però és que hi ha que el du que se li veu les galtes del cul. I la nostra edat encà mos s'espanta un poquet [*risses*], encà fem: "xica mira, xica mira...". Però no fem res, alcem els muscles i au. Lo que pensem, quan la mare ho consentix pues allà ella". És la veritat. Sin embargo mosatros en aquella època dúiem unes bates que la pel·lícula de Gilda estava de moda, i ella les gastava ixes bates. I mamprenguérem... que s'ho cosíem en casa; [10 min.] amb pinces ahí, feia el pit molt graciós, i llarguetes. I les xiques estaven molt templaes. Sin embargo ara ha canviat la vida, hi ha que acceptar lo que hi ha. I la vida seguirà aixina, la vida seguirà. Lo que cantava este tan famós: "la vida sigue igual y seguirá"... Julio Iglesias...

Quants anys va treballar vosté en la Jutera?

Pues resulta que era pa treballar-ne més però en treballí huit. Huit anys. Perquè ací me posí a festejar i faltà mon pare. Entonces les dos cunyaes meues ja s'havien casat, i la meua sogra se quedà assoles. El meu home se n'anava al camp, pac ací pac allà i diguérem: pues se casem. I jo dic: "casar-se? A on s'hem de posar a viure?". I jo dic aixina: "si no tenim casa. -Diu: qui ho ha dit això? Mon pare sempre ha dit que la casa és pa mi". I les meues cunyaes... la meua sogra i el meu sogre tenien a on vivien ells antes, i allò era pa les xiques. I ma mare no li pareixia molt bé que me casara perquè amb sogra i dos cunyaes en el mateix carrer... "Ací no vingues amb requisitòries. Vine quan vullgues però contant-me requisitòries no vingues perquè ja saps a on te'n vas". Jo volia tant al meu home que tot ho veia de color rosa. Però és igual, no aní per un

jardí de roses, però a la meua manera aní anant. El meu home se'n passà un poquet. Llauraors: si plovia estaven en el bar, no podien estar en el camp. I aixina aixina pues anàvem anant. Però és un poquet pesat, eh? És un poquet pesat. I jo al final me fiu a callar a tot, vinga lo que vinga, Senyor, en les teues mans t'ho deixes. I el nostre Senyor volgué que se morira més ell prompte ell que jo. Pues mira, 51 anys i ja. Jove del tot. Jo en tenia 45. Però pensí: un camí que me s'obri, vaig a traure'm el carnet. Perquè no? Amb ganes de treballar, per què no? I com era dona d'un llauraor pues tots me se burlaven, el meu home el primer. Feia: "Ha, pues tu... dones d'abogats i dones de metges no se'l trauen, a on vas tu?". Me cague en la mar... Jo me trobava loca? Un camp que teníem ahí baix al cap de les mil que passava una dona feia: "Ahí valenta! Ahí bragà! Ahí...", jo assoles, i el meu home feia... *[gest d'estar boig]* que estava loca. Però jo no feia cas al meu home. Jo me n'aní a l'autoescuela i lo primer que digué: "per favor, vosté creu que jo estic pa traure-me un carnet? -I em diu: Perquè no? Jo a vosté la veig molt bé i molt espabilà. -Dic: és que me s'estan burlant tots, ahí en el carrer hi ha qui té festa". I jo, Mare de Déu, més bé no me pugué eixir. La tèrica no la vaig aprovar a la primera, però entonces passaves al cotxe i el vaig aprovar. Però, no m'acompanyà la sort en tot, perquè era a final de any i el mestre me digué: "Lola, no vas a tindre sort -diu-, perquè si ara n'hi ha una roín i una bona ara en fiquen dos roíns i una bona, que en són tres". A l'any nou. I en l'any nou eixqué aixina. Però jo, valenta que valenta, dic: pues aprovant el cotxe és perquè valc. **[15 min.]** I torní a anar. Però és que el fallo tamé va ser meu, perquè jo havia d'haver anat a l'autoescuela de Meliana, que estudiaven molt i ficaven molt d'interés. I volia anar ací, que venia de València i jo els donava el sopar ja als xiquets perquè com no volien que me'l traguera pues entonces no m'ajudaven, tenia que deixar als xiquets sopats, quan la meua sogra els havera pogut donar el sopar. I entonces clar, el fallo va estar ahí. Me faltà un poquet més d'escola. I jo me n'aní a Meliana després. I diguí: "de cotxe estic aprovà, senyal que valc. -Diu: pues amb un poquet d'esforç traurà la tèrica". I ells ficaren un interès molt gran en mi. De veritat, eh? Me ficaren en primera fila i tots els fóvens raere. Jo entonces tamé era jove, que tenia... entonces tenia pues... 41 o per ahí, tenia entonces. I una pregunta de tantes: que en una baixà no pots adelantar, perquè si te ve de cara l'atre... I el mestre me va vore que apuntava -que el que apuntaves era bona-: "senyora Lola, llisca la pregunta. -Ai, no! És roín! És roín! En una curva...", o siga, no, no ho podia fer... I me vaig traure el carnet. I me vaig traure el carnet. I ací al carrer pues hi havia un senyor que es dedicava a vendre cotxes i a vendre de tot i la mare era molt amiga de la meua sogra. I diu: "mira, Lola ja té el carnet, -diu- però dinés pa cotxe no n'hi han". Conque ella li ho diu al fill, i a l'endemà me ve amb un Citroën blanc. El Citroën era blanc perquè el gastava un senyor amb medicines, repartint per València, i volia ell fer-se una furgona gran, ficar estanteries pa eixir per pobles, pa que li quedara més. Bueno, jo dic: "jo no vullc el cotxe, perquè açò *[signe de diners]* no n'hi han. -El que treballa fa dinés, tranquil·la". Entonces dic aixina: "Ui, pues bueno, dixa-la. Quan te canses si no te la pague ja te l'enduràs" *[risses]*. Conque entre estes i aquelles discurre que... jo ja volia vendre algo, perquè jo anava al mercat, però de collita-collita poca cosa. I ací davant del carrer hi havia una família allà en Nàquera, en un mas. Tenien només un xiquet i volia ell ser mestre; tampoc hi havien dinés pa la carrera. Entonces què feren? Pues se n'anaren allà i ell regava els taronjars i ella criava patos, gallines, pollastres, titos, de tot. I allí anava un senyor de Nàquera, major, a esmorzar. Diu: "mira, vine diumenge que estarà ell". I justet, anàrem i estava ell. I ixe senyor, que era d'ací del carrer: "va, demane, tio Rosal, de la vinya. -Jo dic: no molt, eh?, que la vinya és vella. -Diu: no, Lola, la vinya és major, vella no". I s'entenguérem. Però era raïm de cabrerot, que el bo ja l'havien collit uns de Sagunto pa vendre-lo ells en el mercat. I lo que quedaven eren penjollets que van quatre i cinc grans, però doraet, molt bo, molt bo. I entonces pesaven amb pes de caiguda, i a mi pues a Sagunto, al Port, a Castelló, a Mislata, a Meliana i a Tavernes,

i el meu xiquet que era aixina [20 min.] m'entrava les caixetes buides pa ficar el raïm. Paguí la furgona i encà me'n sobraren. Paguí la furgona i encà me'n sobraren. Passant un poquet d'apuro: Nàquera feien bous, i els tancaven baix de Nàquera en un corral. En una cosa aixina [obri els braços] havien de passar el ganao de bous i jo, en la furgona. I jo li feia al meu xiquet: "fill, amaga't ahí baix, amaga't ahí baix a l'assiento!", i els bous olorant les ventanilles, eh? Ojo, eh?, pa una dona. Un pastor davant i un pastor raere, eh?, i apartant els bous passant jo. Aixina [risses]. Però en fi, cullguérem el raïm i va ser una maravilla. I entonces d'allí m'agradà. Jo diu: "ui, pues anem a vore". Entonces ací [la tenda actual] estava alquilà, un xic que era relojero. Però això era cosa de la meua sogra. I no se'n volia anar. I jo reclamava el quarto pa fer algo. Conque ficà... l'alcalde ho sabia, me va comprendre que tenia raó jo, i entonces diguérem: hi ha que dir que l'home està mal i que necessita habitació pa d'ell, perquè hi ha dos xiquets xicotets, tal i qual, i entonces no tingué atre remei que donar-li jo més dinés que ell havia pagat a la meua sogra. Més dinés. Perquè hi ha un ditxo que diu que més val perdre que més perdre. Guanyí, perquè enseguida ja mamprenguí a anar a Abastos i a dur gènere i tot això. Invernadero no en teníem, encara. Però bé, bé... Assoletes, que els xiquetes eren xicotets, i la meua sogra si tardava més de les 8 ella me'ls arreglava pa dur-los al cole. Cole nacional, eh? Res de pago. Perquè no havia res. Però com jo molts de Foios. Només hi havien que quatre rics, que la taronja valia 100 [duros] l'arroba. Ixos sí que se rien. Però ara tampoc se rien [risses]. I aixina aixina pues anàrem. Ja morí el meu home i jo vaig continuar, perquè com m'ho duia jo... No és com si ho du l'home... Però jo ho portava tot. Vaig seguir igual. I aixina aixina, después se tirà la meua xiqueta a vendre, se casà, se posà en un atre puesto a viure, tingué una xiqueta i vindre matí... i tal i qual. Bueno, i después ho agarrà el meu fill i la meua nora. Però això hem traspasat ahí a quin sant pa arribar a quinze anys pa arribar als 50? És que jo ho portí molts anys.

Vosté quin any va nèixer? Si se pot saber!

Claro!, i els que tinc tamé: l'any 1935, naixqué jo. Claro. L'any 1935, i ara en tinc 85, fets d'abril. Però ara ja m'estan entrant les coses a grapats. Jo encara dic: gràcies Senyor, perquè quan necessitava la salut la tinguí, però per arrobes! Perquè jo no era treballar, jo era animalaes lo que feia. Animalaes.

Això mos contava, que vosté no dormia.

No dormia, claro: tres hores. Tres hores.

L'atre dia mos contava quan li van fer els anàlisis de sang.

Ah, sí! No me'n tragué. No me' tragueren, i jo allí dreta, amb una por... "Ací hi ha algo mal". I al final se decidí: agarrà un taburet, s'assentà davant de mi i "bueno, anem a vore... -Què tinc algo mal? -Diu: prompte li ho diré. Vosté treballa? -Dic: sí senyor. -En què treballa? -Dic: ui! Pues mire, tinc una verduleria en casa, vaig a abastos, compre verdura, [25 min.] bledes que tinc del camp, carxofes, vaig a collir, torne... -I a quina hora s'alça? -Dic: ui, pues si és dilluns a les 5, però si és un dijous o un divendres a les 3. -I de vesprà se gita? -Dic: no senyor, de vesprà me'n vaig al camp, culc bledes, culc espinacs, culc carxofes que les regava jo, el meu home no estava, ja s'havia mort. -Diu: i quan dorm? -Ui, pues a vegaes 3 hores, més quasi mai. -Ui, pues entonces ja m'ha eixit; no lí'n tragam perquè vosté té la sang agotà, i la necessita vosté la sang". Ni més ni menos. Dic: "però no tinc res mal? -No senyora. A vosté li falta descansar un poquet més". Me faltaven hores. Me faltaven encara hores. Vosté sap lo que és anar a les 3 al mercat, ploguent i sense plore; vindre, si feia fred sap lo que feia? Quarto i quarto, a la sogra i a l'home: "vos porte un desdejuni?". I els portava el desdejuni al dos. "Fa fred? -Dic: a quin

sant!". Mon pare sempre deia que la roba és pa quan fa fred. La roba és pa quan fa fred. Això ho deia mon pare. I jo anava i me ficava, i com veien ja obert que estava descarregant, venia una dona i el meu me se gelava. I quan me donava compte ja estava gelat. Això és aixina. Això és aixina. Conque després me s'alçava... a tot açò era malta, pal café no havia. I enseguida... perquè clar, al vore descarregar i eren les 7 la gent dia: "ara que està tot fresquet, ara que està acabat de descarregar". I com no havia tot lo que hi ha ara... Que en este carrer tinc el Charter, Mercadona, Consum... Només és que ahí no tenen ni faves acabaet de collir, com les volen xiconiues, que no volen faves, volen pèsols, de xicotetes que les volen. Això en el supermercat no està. Estan... sí, una grossa, una xicoteta... No les trien. Això la gent no ho vol. Volen que no pugue el colesterol, que no pugue la tensió... busquen això. Per això me salve. I ara quatre tomates que ha dut que s'acaben de collir, tamé busquen les tomates. I per això anem aguantant, però els mercats tamé se queixen que està cremat ja. Perquè la joventut treballa tota -la que té sort, que tamé hi ha qui no té sort-, i com treballen igual té, roig que negre: carreguen de tot i au. I antes les aueles i tot això totes venien a buscar... però dins de tot encà donem gràcies que ací estem. Ara el meu fill ja té 81 anys... ai, 61; la meua nora tamé. Més no crec que dure. Ella ja estan tamé... el meu fill treballa molt. Tu saps lo que és collir tomates, collir pimentons, roget, bajoca -que la busquen, perquè no en tenen per ahí-, i en'cabant vine, arregla-ho, i a les dos i mitja al mercat. Ara ve del mercat, ajuda a la dona a obrir... I ell és autònom, pot vendre i pot fer de tot. Això és molt pesat.

A açò li diuen la "tenda de la vaca"?

A ca José la Vaca, però això és lo de antes, ja ha canviat tot. Ca Lola, la verduleria o a Ca Isabel. **[30 min.]** Això quan obriguí jo sí que era ca José la Vaca, perquè la família dien -i s'estilava molt- el nom que trauen s'estilava molt dir-ho. Però ara ja canvia tot, ara és el nom de la persona i au. La gent jove passa dels noms de antes. Ara no s'estila. Ara no s'estila.

L'atre dia mos contava tamé quan vosté tenia la vaca aquella que se li va morir...

Sí, ací al costat hi havien quatre vaques. Ací una. Ací una. I davant de casa, davant, quatre més ne tenien. I com ací les xiques anaven a la Jutera a treballar, pues la meua sogra encà estava prou jove, i entonces hi havia una que eixia a juar a casa. Venien amigues i dones de per ací... La una dia aixina: "la llet de ca Lola...". No: "La llet de ca la tia Maria -que era la meua sogra- és més bona que la del costat; ahí fiquen aigua". Això són mentires, però ho dien. Perquè la meua llet parava grogueta, i la llet de estes parava més blanca. Però no és per l'aigua, això és un ditxo que no sé pa què. Pues jo li diré: ahí havia un xic tamé i dos xiques fadrines, que eren els que venien la llet. Eren família i som. El xic plantava una taula de naps, que eren aixina de grossos. Hi havia un serrutx que totes les quadres el tenien, com si fóra una corbella però se dia un serrutx. Ell agarrava un cabàs i els tallava el nap a trossos. Entonces què passava? Que ixe nap fa pixar molt a les vaques. El nap fa pixar. Entonces feia la llet més i més clara. No era l'aigua, que les dones dien; que la feia menjar nap més quantitat i més clara. I si la vaca antes d'esmunyir tu li dónes pienso, li dónes llet... això... aigua, i l'arregles, tu te fiques a esmunyir i ella s'obri, està contenta. Però si l'esmunys desmaià fa "glogloglogloc", "glogloglogloc", i s'engul la llet, i en traus menos. Mira si la vida...

(...)

Això és com t'ho conte. I el meu home li donava herba del camp, i la herba la fa groguiua, és més aliment que el nap, però tamé feia menos llet. Estes ne feien pa tot el poble, se queixaven que era blanca però és perquè menjaven naps. I era... el meu home els ficava unes bales de palla que se venien, que ahí estava sempre ple, per si plovia a l'hivern i això. L'estufava amb

aigua i li ficava... quarta. No sabeu lo que és. Bueno, quarta és lo que llevaven de la farina, i després és el segó.

Clar, el segó sí que sabem...

Pues el segó és més gros i la quarta és més fineta. S'estufava la palla i entonces la vaca al gustet de la quarta... i la farina no se podia gastar si no estava un poquet moreneta. No dixaven coure, denunciaven al forner i al que la passava. Això ho he conegut jo.

(...) això és com t'ho conte.

Clar, vosté haurà conegut l'estraperlo i tot allò que hi havia en aquells tiempos.

Oh, oh, oh... Ma mare, recién casà jo ficava moniato bollit **[35 min.]** que picava amb morter picaet, i quan... a la levadura mosatros diem rent; ficava el moniato desfet amb el rent i una poqueta aigua, i pastava. Això quan se n'anàvem a la Jutera mosatros ma mare ho feia, i allà a les 7 ja estava la pasta aixina. I agarrava i anava a fer rotllos i a coure el pa. I per què posava el moniato? Perquè entonces era la farina del racionament. En Mauella, perquè allò era València. I és València. I agarràvem el racionament de València. I el moniato era que conservava el rotllo més tendre, i com era de huit a huit dies, no com ara... Vas a Mercadona, Charter, a Consum... que tamé s'estan passant mal un poquet, perquè és la comoditat lo que la gent vol: més bo o més roïn, comoditat. Pues aguantava més tendre dins d'una gerra tapà... Que ma mare ixé pa era pal meu germà, pa les meues germanes que ja anaven a la Jutera. Te parle jo entonces que jo tenia... què tenia? 10 anys. I mon pare, ma mare i jo coqueta de dacsà.

S'ho hem passat... Jo menjava coqueta de dacsà. I ara se mengen el pa integral, que és el segó que mos llevàvem antes. I si el portaves blanc te denunciava el forner i a la que pastava. Ah, sí, sí, sí. La farina blanca el pa no podíem anar al forn. No, no. Tenia que estar oscureta. I entonces això que te parle jo tenia 10 anys, però és aixina.

Clar, a basse d'estraperlo i la Fiscalia sempre per ahí.

Ui, a tota hora en els forns. A tota hora. Entonces era allò, ara és açò. I... bueno, i tot se passa en vida, una vegà morts ja està *[risses]*. Bueno, si voleu més coses...

No la destorbem més. Ens ha agradat molt, mos interessa tot lo que mos conta, mos interessa molt.

Estic a gust.

Ai, què bé! Mosatros tamé, eh? Dóna gust, xarrar amb vosté dóna gust.

Estic a gust, no passa res. Estic a gust.

A vosté com li diuen? Lola Marco...

Gimeno.

Lola Marco Gimeno, perfecte.

Lola Marco Gimeno.

Vostés tenien un malnom que se puga saber?

"La Vaca"! Te pareix poc? *[risses]*.

No, no, ja està bé ja [risses]!

A ca José la Vaca s'ha dit sempre. Ara la joventut d'això no vol saber res

Vosté no haurà tingut molt de temps pa ser festera.

Festera? Pues vaig a contar la historieta. El meu home estava mal ja. I havia estat en el Clínic. Però estava bé, vingué a casa i això. El recuerdo és que la festa del Patrocínió ací en Foios la feia carrers, amics, pac ací, i delenquia. Delenquia. I ací havia un retor que estava 40 anys, com Franco governant. Toca aixina: ni que el vullguen ni que no, ha estat governant. Qui no el vullga que no el vullga, i el que el vullga que el vullga. Pues ixe retor tamé, en Foios estigué 40 anys. Sabia casa per casa qui era. I va i fa una junta de hòmens de Foios i digué: “què vos pareix si açò ho canviarem per quintes? -Ai, pues per quintes... -Mira: 40 anys el Patrocínió, 30 de Sant Roc, 19 Sant Antoni, i 50 el Cristo”. Tots contents. I en estes i aquelles mor mon pare. En Albalat. Entonces el dol... ojo! I què passa? **[40 min.]** Que estant a la missa, com ho acordaren ja i estava, ho varen dir, i justament el meu home era el primer de la quinta de 40. I de 24 que en tragueren se'n quedaren 13. Però què atinats! Què festa! Això no es pot dir amb paraules! Pues uno n'hi havia molt graciós que en quan en quan feia: “no estic conforme”, però era de broma. “Xe, per què? -Per una cosa. -Que se diga, que se diga -feien. -Que tot el poble ho sap que tingam 40 anys!” [risses]. Això ho dia uno. Bueno, tornant a mon pare: vinc de mon pare i als dos o tres dies me fa la meua sogra, diu: “Lola, jo senc molt lo de ton pare, que s'ha mort, -diu- però a Jose l'han tret festero de la Mare de Déu del Patrocínió, i jo tinc gust que la faça. Tu no eixiràs a vendre loteria, jo m'arreglaré la cistelleta, tantes papeletes i me faré la parròquia i aniré a vendre'n. -Bueno, si vosté és sa mare i està contenta... que havia de vindre un any. Entonces ahí en Vinalesa havia una tenda ahí tamé que feien almozars pals hòmens els dumenges i tot. Ixe tamé era festero. I els donaven un conillet que els guisaven, se'l menjaven allí, s'ho passaven la bomba. Com entonces era rigurós el dol, jo me quedava. I el meu home feia mala cara, perquè anaven totes les dones i ell assoles no volia anar. Però un dia va la meua sogra i me diu: “mira Lola, olvída't del dol i tu ves amb el teu home a sopar que ell se queda malhumorat. En l'home anirà a tots els puestos i sense l'home te quedaràs en casa com jo m'he quedat”. Aixina de clar. I mamprenquí a anar jo tamé. Però jo ni cantava, ni ballava, ni bevia, i pa fer-me la col feien: “que cante Lola, que cante Lola” [risses], i jo... Se ríem. Mamprenen a fer loteria: totes les seccions premiaes. Totes. Dos duros per pesseta, que era molt. Ara sí que no és res. Ara no és res. Aixina aixina Nadal, el Niño, [inintel·ligible] que la buscaven amb recel. Amb recel. I diguérem: “xe, açò és molt de pagar loteria: una bandeja ahí, i mal que siga donaran la voluntat. Xe, i de la bandeja comprava una família, que tamé eren festeros... entonces baixaven gallinassa de Teruel, pals quereguillars i tot això. I pagaven en Teruel i compraven un borreguet pa menjar-se'l allà [inintel·ligible]. Aixina va ser una festa una maravilla. Però és que les dones estaven contentes. Estaven contentíssimes: dos duros per pesseta això...! Això...!